

ФИЗИКА ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАЛАР ВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ФАОЛЛИКНИ ОШИРИШ ОМИЛИ.

Murotova Nargiza Kamol qizi

Kogon Shahar Kasb-hunar maktabi fizika o'qituvchisi

Аннотация: *Та'лим сифатини баҳолаш бўйича халқаро тажрибаларни ўрганиш, мавжуд тизимни ҳар томонлама қиёсий таҳлил қилиш, тегишли йўналишдаги халқаро ва хорижий ташкилотлар, агентликлар, илмий-тадқиқот муассасалари билан яқиндан ҳамкорлик қилиш, та'лим сифатини баҳолаш бўйича халқаро лойиҳаларни амалга ошириш, замон талабларига жавоб берадиган муносиб миллий баҳолаш тизимини такомиллаштириш муҳим аҳамият касб этади.*

Ҳозирги вақтда бутун дунё миқёсида физика таълимини такомиллаштириш бўйича интенсив ишлар амалга оширилмоқда: физика ўқитишнинг мақсадлари, ўқув материали мазмунини танлаш тамойиллари аниқлаштирилаяпти, дарсликлар ва бошқа ўқув воситаларини модернизация қилиш ишлари олиб борилмоқда, ўқитишнинг самарали шакллари ва методлари ишлаб чиқилмоқда. Бу жараён ҳозирги вақтдаги фаннинг, фан ва техника ўртасидаги ўзаро алоқаларнинг ривожланиши, жамиятнинг барча соҳаларига янги ахборот технологияларининг кенг жорий этилишига асосланган илмий-техник революциянинг натижаларини ўз ичига қамраб олади. Шу билан боғлиқ равишда мактабда физика ўқитишнинг мақсадлари ҳам ўзгармоқда. Тегишли ахборотларни эгаллашнинг кучайиши эса ўқув материаллари структурасини такомиллаштиришни талаб этмоқда. Бу эса ўқувчиларнинг физиканинг умумий принциплари ва қонунларини ўзлаштириш даражаларига ва уларни назарий фикрлаш методлари асосида эгаллашларига ўз таъсирини кўрсатади. Кўпгина мамлакатларда физика ўқитишга қўйиладиган мақсадлар деярли бир хил: ўқув фани бўйича илмий ва техник саводхонлик асосларини шакллантириш; ижодий қобилиятларни ривожлантиришни таъминлаш, илмий фикрлашни шакллантириш, турли манбалар (адабиётлар, экспериментлар ва ҳ.к) ёрдамида мустақил билим эгаллаш кўникмаларини ривожлантириш. Деярли барча мамлакатларда ўқитувчилар фаолияти характерини ўзгартириш ҳаракатлари яққол кўзга ташланмоқда: билимларни оддий усулда беришдан билиш жараёнини бошқаришга ўргатишга ўтилмоқда. Асосий эътибор ўқувчилар билиш фаолиятларини таъминловчи дарсликлар мазмунини ўзгартиришга (экспериментлар, турлича мустақил топшириқлар ва бошқаларни кўпайтириш), ўқув жараёнини ташкил қилишнинг шакллари, усуллари ва методларига қаратилмоқда. Моделлардан онгли ва кенг фойдаланиш, илмий тадқиқот

методларини ўрганиш, тарихийлик ва бошқалар методологик билимлар сифатида муҳим аҳамият касб этади.

Дунёнинг кўпгина давлатларига хос бўлган физика курсининг структураси сифатида қуйидаги ўқитиш тизимини қараб чиқишимиз мумкин: бошланғич мактаб, ўрта мактабнинг биринчи босқичи, ўрта мактабнинг иккинчи босқичи, ўрта мактабнинг юқори босқичи, тўлиқсиз ўрта мактаб (таълимни биринчи, иккинчи ва учинчи босқичлари; ҳар бир босқич уч синфдан), гимназия (гуманитар, табиий-илмий бўлим ва бошқалар; одатда 2-3 йиллик таълим). 50% вақт таянч фанларни (тил, адабиёт, математика ва бошқалар) ўқитишга ажратилади. Интеграллашган курслардан фойдаланиш кенг тарқалган, юқори синфларда эса – махсус курслар кўпроқ ўқитилади.

Бошланғич мактабда кўпинча физика, табиий фанлар доирасида ўрганилади. Масалан, Швецияда биринчи босқичда физика элементлари ўлкашунослик, қўл меҳнати, иккинчи босқичда табиатшунослик, учинчи босқичда алоҳида курс ёки табаатшунослик доирасида кўриб чиқилади. Гимназияда табиий-илмий бўлимда физика уч йил давомида етарлича юқори даражада ўқитилади (65, 110, 124 соат). Механика, электр, атом физикаси ва бошқа физиканинг бўлимлари ўқитилади.

1872 йили «Таълим ҳақидаги қонун» қабул қилинди. Бунда Япон таълими Ғарб таълими билан уйғунлаштирилди. 1908 йилда Японияда бошланғич таълим мажбурий 6 йилликка айлантирилди. 1893 йили касб йўналишидаги дастлабки коллеж пайдо бўлди. 1946 йили қабул қилинган Конституция фуқароларнинг таълим соҳасидаги ҳуқуқ ва бурчларини белгилаб берди. Унда барча болалар бепул умумий таълим олишлари белгилаб қўйилган.

Японияда физика ўқитиш тизими: Япония таълимининг шаклланиши 1867-1868 йилларда бошланган. Япония ўз олдида икки вазифани: биринчи — бойиш, иккинчи - Ғарб технологиясини Япония ишлаб чиқаришига киритиш масаласини қўяди ва бу ишни амалга ошириш учун биринчи галда таълим тизимини тубдан ўзгартириш кераклиги айтилди. 1872 йили «Таълим ҳақидаги қонун» қабул қилинди. Бунда Япон таълими Ғарб таълими билан уйғунлаштирилди. 1908 йилда Японияда бошланғич таълим мажбурий 6 йилликка айлантирилди. 1893 йили касб йўналишидаги дастлабки коллеж пайдо бўлди. 1946 йили қабул қилинган Конституция фуқароларнинг таълим соҳасидаги ҳуқуқ ва бурчларини белгилаб берди. Унда барча болалар бепул умумий таълим олишлари белгилаб қўйилган. Японияда ҳозирги замон таълим тизимларини таркиби қуйидагича: болалар боғчалари, бошланғич мактаб, кичик ўрта мактаб, юқори ўрта мактаб, олий таълим тизимларига кирувчи ўқув юртларидан иборат.

Япония мактабларида физика ўқитиш методикасининг ўзига хос хусусиятлари:

- катта эътибор мустақил экспериментга қаратилган; бошланғич мактабда ҳамма материал тажрибалар ва уларнинг натижалари муҳокамасини ўз ичига

олади; юқори синфларда эксперимент тадқиқотчилиги характерини эгаллайди; моделлаштириш ва конструкциялаштиришдан ўқитиш жараёнида кенг фойдаланилади.

- ўқитиш жараёнининг асосий шакллари маъруза ва индивидуал дарслар ҳисобланади; катта ўрта мактабда ўй вазифаларига кўпроқ урғу берилади; синфда оғзаки савол-жавоблар методи кўпроқ ишлатилади.

- кўргазмалилик ўқитишнинг асосий принципларидан бири ҳисобланади, шунинг учун турли ўқитишнинг техник воситаларидан кенг фойдаланилади.

- ўқув предмети бўйича имтиҳонларга тайёргарлик кўриш мақсадида кўшимча ишлаш кенг тарқалган. Бунда асосан назарияни билиш ва масалалар ечиш кўникмаларига эга бўлиш талаб қилинади.

Таълим сифатини ошириш учун унинг ҳолати ва ривожланиш тенденцияларини узлуксиз мониторингини олиб бориш ва ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини объектив ва адекват баҳолашни амалга ошириш зарур. Бу, айниқса, ўқувчиларнинг кейинги шахсий ривожланиши ва фуқаролик ривожланиши учун замин яратадиган умумий ўрта таълим даражасида муҳим аҳамиятга эга.

PISA (Programme for International Student Assessment) Ўқувчилар билимини баҳолаш халқаро дастури, 15 ёшли болаларнинг математика, табиий фанлар ва она тилидан ҳаётий кўникмаларни эгаллаганлигини ўрганишга қаратилган тадқиқот.

Ҳозирги вақтда таълим жараёнида ўқитишнинг илғор усулларини қўллаш, ўқитиш жараёнида юқори натажаларга олиб келади. Таълим усулларини ҳар бир дарснинг дидактик вазифасидан келиб чиқиб танлаш мақсадга мувофиқ саналади. Анъанавий дарс шаклини сақлаб қолган ҳолда, уни турли-туман замонавий усуллар билан бойитиш таълим оловчиларнинг ўзлаштириш даражасининг кўтарилишига олиб келади. Бунинг учун дарс жараёни оқилона ташкили қилиниши, таълим берувчи томонидан таълим оловчиларнинг қизиқишини орттириб, уларнинг таълим жараёнида фаоллиги муттасил рағбатлантирилиб турилиши, ўқув материални кичик-кичик бўлақларга бўлиб, уларнинг мазмунини очишда интерфаол усулларни қўллаш ва таълим оловчиларни оммавий машқларни мустақил бажаришга ундаш талаб этилади. Бу усуллар қўлланилганда таълим берувчи таълим оловчини фаол иштирок этишга чорлайди. Таълим оловчи бутун жараён давомида иштирок этади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Сайидахмедов Н., Очиллов М., Янги педагогик технологияларнинг моҳияти ва замонавий лойиҳаси Т., 1999.-55б
2. Юнусова Ч.Таълим самарадорлигини таъминлашда педагогнинг касбий маҳоратини ривожлантириш йўллари. Халқ таълими журнали. 2017 йил 1-сон. 31-36 бетлар.
3. Беспалько В.П. Слагаемье педагогической технологии.М.,Педагогика, 1989 г.256 с.